

1. Hafta: Hukuk Kaynaklarına Giriş: Hukuk (şekli tanım, özlü tanım), hukuk ve toplumsal düzen, hukukun kaynakları

İnsanlar, topluluk halinde birbirleriyle değişik ilişkiler içinde yaşarlar. Bu ilişkiler ailede, köyde, kentte ve diğer devlet vatandaşları ile olmak üzere çok çeşitli biçimlerde ortaya çıkar. Söz konusu ilişkilerin uyum halinde sürdürülmesi topluluk hayatı bakımından büyük önem taşımaktadır. Sosyal bir çevrede yaşayan insanların birbirleri ile olan ilişkilerinin düzenlenmesinde hukuk çok önemli rol oynar.

Hukukun ne olduğunu açıklamak için yüzyıllar boyu, çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bireylerin toplum içindeki davranışlarını düzenleyen hukuk kuralları, ülkeden ülkeye, dönemden döneme değişebilmektedir. İçeriği değişebilen bir kavramı tanımlamadaki güçlük ortadadır. Hukuk kavramı için çeşitli yaklaşımlarla çeşitli tanımlamalar yapılmışsa da bu tanımlamaların hiçbiri tatmin edici olmamıştır. Hukukun konusu, amacı ve kaynakları hakkındaki düşüncelerin çeşitliliği hukukun tanımının yapılmasındaki güçlüğü ve tanım çöklüğünün nedenlerini de göstermektedir.

“Hukukçular, kendi hukuk kavramlarına hala bir tanım aramaktadırlar” sözü yıllar önce ünlü Alman düşünürü Immanuel Kant tarafından söylenmiştir. Böyle olmakla beraber yapılan çeşitli tanımlamalarda ortak nokta, hukuk kurallarının, toplumu düzenleyen kurallar arasında yer almasıdır (Gözübüyük, 2000: 5). Arapça bir sözcük olan **hukuk**, hak sözcüğünün çoğuludur ve haklar anlamına gelmektedir. Ancak Türkçe ’de, hukuk sözcüğü, topluluk hayatında uyulması zorunlu kuralları ifade eder. Söz konusu kurallar toplum yaşamını düzenleme, sosyal gereksinimleri karşılama ve adalet düşüncesini gerçekleştirme amaçlarına yönelik olarak oluşturulmuştur.

Prof. Dr. Vecdi Aral, hukuku adalete yönelmiş bulunan bir toplumsal yaşam düzeni (Aral, 1979: 13) olarak tanımlarken, Prof. Dr. Ergun Özsunay’a göre “İnsan topluluklarında, kişiler arasında ya da kişiler ile devlet arasındaki ilişkileri düzenleyen ve kendilerine uyulması, devletin zorlayıcı gücü (müeyyide) ile sağlanmış bulunan, düzenleyici, yasaklayıcı ve izin verici davranış kurallarının bütününe hukuk adı verilir (Özsunay, 1979: 5).

Şekli tanımına göre hukuk, toplum yaşamını düzenleyen ve devlet yaptırımlarıyla güçlendirilmiş bulunan kurallar bütünüdür. Özlü tanımda ise hukukun pozitif yönü yanında fikri yönü de gösterilir; “Hukuk, toplumun genel yararını veya ortak iyiliğini sağlamak amacıyla (biçimi ne olursa olsun, kral, parlamento, diktatör veya halk meclisi) yetkili makam tarafından konulmuş ve etkinliğini sağlamak için ilke olarak, yaptırımla güçlendirilmiş bir toplumsal yaşam kuralıdır”. Bu tanımlamada hukukun temelinin toplumsal gerçekler olduğu ilkesinden hareket edilmektedir (Görgün, 1996: 58-59).

Bir başka tanıma göre hukuk, toplumun genel yararını, bireylerin ve toplumun ortak iyiliğini sağlamak amacıyla yetkili makam tarafından konulmuş, devlet yaptırımlarıyla donatılmış sosyal kurallar bütünüdür (Bilge, 2000: 13). Hukuk konusundaki farklı yaklaşımların hukukla ilgili tanımları etkilediği söylenebilir. Değişik hukuk tanımlarında üç ayrı unsur dikkati çekmektedir. Hukuk, kimi zaman “tabiata uygun akıl” dan çıkan kurallar bütünü sayılmaktadır. Bu yaklaşımın tabii hukuk olduğu söylenebilir. Hukuk, başka bir yaklaşıma göre devletin çıkardığı ve uyguladığı **emir** niteliğini taşımaktadır. Kimi zaman da hukuk olgusu, “mahkemelerin uyuşmazlıkların çözümü ile ilgili fiili uygulamasında” aranmaktadır (Güriz, 1986: 31).

Bir şeyin ilk çıktığı yer anlamına gelen **kaynak** sözcüğü, hukukta çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır. Bilgi kaynağı, organsal kaynak, biçimsel kaynak deyimlerinin yanı sıra birinci (asli) kaynak, tamamlayıcı kaynak ve yardımcı kaynak deyimleri de kullanılmaktadır. Hukukun kaynakları hukuk kurallarının büründükleri dış görünümle ilgilidir. Söz konusu kaynaklar genel olarak **esas kaynaklar** ve **yardımcı kaynaklar** olmak üzere ikiye ayrılır. Bu ayrımın temelinde Medeni Kanun'un birinci maddesi yatmaktadır. Bu maddede hakim hükmünü kanuna ve örf-adete göre verecektir ifadesi yer almaktadır. Ayrıca yine aynı maddede hakim hükmünü verirken bilimsel içtihatlardan ve yargı kararlarından yararlanabileceği belirtilmiştir.

Kaynaklar

- Aral, Vecdi. (1979). **Hukuk ve Hukuk Bilimi  zerine**. 3. bs. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Bilge, Necip. (2000). **Hukuk Başlangıcı: Hukukun Temel Kavram ve Kurumları**. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları
- G rg n, şanal. (1996). **Hukukun Temel Kavramları**. Gnř. 5.bs. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Gözübüyük, řeref. (2000). **Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları**. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Güriz, Adnan. (1986). **Hukuk Başlangıcı**. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi.
- Özsunay, Ergun. (1979). **Medeni Hukuka Giriş**. 4. bs. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları.